

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-89>

УДК 330.332

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ORGANIZATION OF THE PROCESS OF INVESTMENT ACTIVITY OF A ENTERPRISE

Каут Ольга Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Український державний університет науки і технології
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4126-4961>**Пирогов Денис Олегович**студент,
Український державний університет науки і технології
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6202-9728>**Kaut Olga, Pyrohov Denys**

Ukrainian State University of Science and Technology

У статті наведено методичні підходи до організації інвестиційного процесу на сучасному підприємстві. Розглянуто процедуру формування регламенту інвестиційного процесу на основі таких параметрів, як вхід та вихід, власник інвестиційного процесу тощо. Виявлено класифікаційні ознаки угруповання проектів у інвестиційні портфелі з метою підвищення ефективності, аналізу та оцінки проектів. Представлено рівневу систему фільтрів, що дозволяє ранжувати інвестиційні проекти за ступенем доцільності та черговості виконання. Встановлено, що інвестиційна діяльність є одним із найважливіших аспектів функціонування будь-якої комерційної організації. Вона дає можливість суб'єктам господарювання вийти з кризових ситуацій, забезпечити певний рівень конкурентоспроможності та ліквідності. При здійсненні інвестиційної діяльності організація постійно стикається з вибором: інвестиційних ресурсів, інвестиційного рішення, рівнем інвестиційного ризику тощо. Тобто рішення у сфері інвестиційних проектів є досить жорсткими, адже експерт завжди відповідає за майбутню окупність вкладених у проект коштів. Акцентовано увагу на тому, що управління інвестиційними ресурсами організації згідно з теорією управління базується на розробці певної стратегії формування інвестиційних ресурсів (фінансових, реальних, інноваційних інвестицій). Тобто визначається загальна потреба в інвестиційних ресурсах, необхідні реалізації інвестиційної стратегії організації, і розраховується можливість формування інвестиційних ресурсів за допомогою всіх можливих джерел: власних, залучених і позикових.

Ключові слова: інвестиційний процес, процесний підхід, підвищення ефективності діяльності компанії, портфель інвестиційних проектів, система інвестиційних фільтрів.

В статье представлены методические подходы к организации инвестиционного процесса на современном предприятии. Рассмотрена процедура формирования регламента инвестиционного процесса на основе таких параметров, как вход и выход, собственник инвестиционного процесса. Выявлены классификационные признаки группирования проектов в инвестиционных портфелях с целью повышения эффективности, анализа и оценки проектов. Представлена уровневая система фильтров, позволяющая ранжировать инвестиционные проекты по степени целесообразности и очередности выполнения. Установлено, что инвестиционная деятельность является одним из наиболее важных аспектов функционирования любой коммерческой организации. Она позволяет субъектам хозяйствования выйти из кризисных ситуаций, обеспечить определенный уровень конкурентоспособности и ликвидности. При осуществлении инвестиционной деятельности организация постоянно сталкивается с выбором: инвестиционных ресурсов, инвестиционного решения, уровнем инвестиционного риска. То есть решения в сфере инвестиционных проектов достаточно жесткие, ведь эксперт всегда отвечает за будущую окупаемость вложенных в проект средств. Акцентируется внимание на том, что управление инвестиционными ресурсами организации согласно теории управления базируется на разработке определенной стратегии формирования инвестиционных ресурсов (финансовых, реальных, инновационных инвестиций). То есть определяется общая потребность в инвестиционных ресурсах, необходимых для реализации инвестиционной стратегии организации, и рас-

считывается возможность формирования инвестиционных ресурсов с помощью всех возможных источников: собственных, привлеченных и заемных.

Ключевые слова: инвестиционный процесс, процессный подход, повышение эффективности деятельности компании, портфель инвестиционных проектов, система инвестиционных фильтров.

The process of attracting investment within the enterprise has become a common practice for business development in a dynamic and competitive direction in today's economy. There is an opportunity to save and increase capital by investing in investment projects. For successful investment activities there is supply and demand in the investment market. The key to making the right investment decision is a professional assessment of the attractiveness of investment projects, which includes various types of economic analysis. The main content of the investment project can be called the program and plan of capital investments, the purpose of which is the next profit. The article presents methodological approaches to the organization of the investment process in a modern enterprise. The procedure of formation of regulations of investment process on the basis of such parameters as entrance and exit, the owner of investment process, etc. is considered. The classification features of grouping projects into investment portfolios in order to increase the efficiency, analysis and evaluation of projects have been identified. A level system of filters is presented, which allows to rank investment projects according to the degree of expediency and priority of implementation. It has been established that investment activity is one of the most important aspects of the functioning of any commercial organization. It enables business entities to get out of crisis situations, to ensure a certain level of competitiveness and liquidity. When carrying out investment activities, an organization is constantly faced with a choice: investment resources, investment decisions, the level of investment risk, etc. That is, decisions in the field of investment projects are quite tough, because the expert is always responsible for the future return on investment in the project. The attention is focused on the fact that the management of the organization's investment resources according to management theory is based on the development of a certain strategy for the formation of investment resources (financial, real, innovative investments). That is, the total need for investment resources necessary for the implementation of the investment strategy of the organization is determined, and the possibility of forming investment resources from all possible sources is calculated: own, attracted and borrowed.

Keywords: investment process, process approach, increasing the efficiency of the company, the portfolio of investment projects, the system of investment filters.

Постановка проблеми. Предметна сутність інвестицій безпосередньо пов'язана з економічною сферою її прояву. Незважаючи на термінологічні розходження, інвестиції трактуються всіма дослідниками як категорія економічна, хоч і пов'язана з технологічними, соціальними, природоохоронними та іншими аспектами їхнього здійснення. Тема інвестування, пошук нових проектів та залучення інвестицій для багатьох підприємств України може слугувати як рятувальним колом у часи нестабільної економіки та інфляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження даної проблеми мають місце у працях таких вчених: Л.М. Сорока [1], І.О. Бланк, Г.В. Ситник [2], Л.І. Федулова [3], В.І. Мельник, Г.Б. Погріщук, О.Б. Погріщук [4], О.В. Яременко [5], Н.М. Гуляєва [6], А.А. Пересада [7].

Мета статті. Мета даної статті полягає у розкритті ролі, важливості та необхідності введення інвестиційної діяльності підприємства, розглянути позитивні аспекти інвестування у рамках підприємства, розглянуто умови відбору інвестиційних проектів та формування матриці інвестиційних проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині однією з напрямів ефективного розвитку підприємства є інвестиційна діяльність, що дозволяє протистояти постійно зрос-

таючому рівню конкуренції та забезпечувати можливість активного переходу на інноваційний шлях розвитку. При цьому, враховуючи загальну нестабільність та високий рівень інфляції є доцільним розглянути як один з інструментів удосконалення традиційних підходів до підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства застосування процесного підходу. Цей прийом дозволяє:

– підвищити достовірність та обґрунтованість оцінок результативності прийнятих управлінських рішень;

– врахувати управлінську гнучкість та стратегічну цінність.

Характеризуючи процесний підхід, слід зазначити, що у практиці застосування його часто асоціюють або з організацією системи управління якістю, або із системою підвищення загальної ефективності підприємства. Безумовно підвищувати якість продукції та ефективність виробництва необхідно. Але водночас важливо врахувати, що у першу чергу процесний підхід спрямовано на формування стратегічних переваг підприємства та комплексну, довгострокову програму його розвитку. Таким чином, досягнення економічної стійкості компанії може відбуватися тільки в процесі формування загальної системи управління, що охоплює всі напрямки діяльності на тривалу

перспективу. Підвищення ефективності діяльності підприємства є результатом як активних інноваційних процесів, так і постійного вдосконалення організації праці співробітників, розвитку виробництва та продуктивних сил.

Нині на великих підприємствах спостерігається у першу чергу впровадження таких заходів:

- у найкоротші терміни провести заміну застарілого парку обладнання;
- впровадити комплексні ERP та CRM-системи;
- розширити та зміцнити виробничі потужності;
- перехід до більш економного та ефективного використання ресурсів.

Такі заходи дають очевидний результат. Але, як показує практика, необхідно цю ситуацію проаналізувати, виявити її переваги та недоліки, що впливають на ефективність виробництва. Вигоди для персоналу компанії можуть бути очевидними: співробітники отримують преміальні та бонусні виплати за поточне покращення діяльності підприємства. Але для підприємства загалом подібні заходи щодо підвищення ефективності не завжди є виключно позитивними.

Це зв'язано з тим, що реалізація нових інвестиційних проектів завжди супроводжується фінансовими вкладеннями, які передбачають залучення позикових коштів чи виділення з коштів з власних фінансових ресурсів. Таким чином, даний спосіб підвищення ефективності діяльності підприємства, хоч і можна вважати прийнятним, але разом з тим він передбачає значні капітальні вкладення та відкладений ефект.

У цьому досить часто є позитивний ефект у вартісному вираженні частково нівелюється сумою відтоку коштів повернення інвестиційних вкладень. Крім того, під час дестабілізації в економіці або фінансової нестійкості в самій компанії вона не має можливості залучати фінансові ресурси і здійснювати серйозні капітальні вкладення [1].

Таким чином, реальним способом підвищення ефективності діяльності підприємства може бути шлях, який безпосередньо пов'язаний з процесним підходом. Він вимагає значних інвестиційних вкладень хоча б у короткостроковій перспективі.

Даний спосіб підвищення ефективності передбачає можливість звернути увагу на розвиток системи управління якістю відповідно до методик загального контролю за якістю. Такий спосіб контролю над якістю передбачає безперервне вдосконалення всіх процесів у організації протягом усього життєвого циклу функціонування підприємства.

Важливою особливістю є те, що поліпшення, пов'язані з конкретними робочими місцями, часто не припускають значних інвестицій. Внесок окремо взятої зміни до системи підвищення ефективності може бути досить незначним, але їх масовість дозволить підприємству суттєво економити ресурси та підвищувати загальну ефективність його діяльності.

Ще однією перевагою даного підходу є те, що ініціаторами таких змін є самі учасники процесів, що протікають усередині підприємства.

Усе це поєднується з процесним підходом до організації виробництва та дозволяє проводити зміни у рамках системи бізнес-процесів.

Однак, якщо з великими інвестиційними проектами виконавці та замовники визначаються досить легко, а сам проект має підсумкову форму новоствореного основного засобу, то у випадку з інвестиціями у зміни «на місцях» потрібна додаткова регламентація. Це зв'язано з тим, що кінцевим продуктом процесу може бути як матеріальний, так і нематеріальний актив виробництва. При цьому на підприємстві необхідно виконати роботу зі збирання пропозицій з усіх рівнів організаційної структури. Але найбільш значною проблемою в даному випадку є те, що оцінка економічного ефекту не завжди є можливою у кількісних показниках без вироблення певних критеріїв [2].

Таким чином, доцільним може стати формування єдиної методики оцінки результатів від впровадження інвестиційних проектів та проектів підвищення ефективності в рамках загального інвестиційного процесу на підприємстві. Формування подібної методики передбачає:

- розробку регламенту оцінки проектних ініціатив;
- створення процесних моделей взаємодії різних функціональних структур;
- опис послідовних і взаємопов'язаних процесів.

З погляду практичного досвіду на розробку регламенту оцінки проектних ініціатив для підприємства доцільно проводити з урахуванням наступних етапів.

- 1) збір даних про поточний стан інвестиційного процесу у компанії;
- 2) формування рекомендацій щодо зміни та доопрацювання існуючої моделі;
- 3) формування схеми взаємодії працівників у межах інвестиційного проекту;
- 4) вироблення єдиної методики та критеріїв відбору інвестиційних проектів;
- 5) розробка скоригованої моделі інвестиційного процесу для підприємства;

б) формування повного регламенту постановки інвестиційного процесу підприємства.

Проте саме собою формування регламенту не може бути гарантією побудови ефективного бізнес-процесу. Для цього (крім іншого) потрібні:

- організація роботи залучених підрозділів;
- адекватна інфраструктура процесу.

Формування інфраструктури передбачає розробку:

- показників ефективності бізнес-процесу;
- карти процесу;
- умов взаємодії з підтримуваними елементами (взаємодія із суміжними підрозділами);
- чіткого переліку всіх необхідних елементів процесу (власник, вхід, вихід і т. д.).

Входом інвестиційного процесу визначається інвестиційна заявка підрозділу.

Виходом процесу вважатимуться реалізований інвестиційний проект, відповідний необхідним критеріям ефективності (наприклад, отримано фінансування, завершено роботи з запровадження заходів, організовано надходження операційного потоку від впровадження).

Для різних типів структур і рівнів процесів вихід може мати інші інтерпретації, а призначення виходу процесу залежатиме від його меж і структури управління процесом.

Так, виходом інвестиційного процесу може бути виділення коштів на проведення необхідних заходів та капітальні вкладення. В іншому випадку виходом процесу може стати належним чином оформлена інвестиційна заявка для інвестиційного комітету і т.д. [3].

Власником процесу, зазвичай, виступає керівник інвестиційного підрозділу чи заступник вищого виконавчого органу з інвестицій. Таке призначення з застосування традиційних принципів управління можна вважати доцільним і з погляду функціональної спрямованості.

Крім цього, для адекватної роботи інвестиційного процесу необхідно сформулювати умови відбору інвестиційних проектів за стадіями проходження процесу. Потрібна гнучка система фільтрів та умов для відбору проектів, які потенційно можуть бути прийняті у роботу. Подібна система фільтрів необхідна насамперед для того, щоб інвестиційні проекти:

- відповідали стратегічним цілям та завданням розвитку підприємства;
- були ефективними з погляду прибутковості та окупності;

Система фільтрів може складатися з наступних рівнів:

1) стратегічний фільтр – відповідність стратегічним цілям розвитку підприємства;

2) економічний фільтр – відповідність цільовим фінансово-економічним параметрам;

3) підсумковий фільтр – вибір найбільш привабливого з погляду економічної ефективності та реалізованості портфеля проектів. Цільові фінансово-економічні параметри доцільно розробляти для різних типів проектів з різними обсягами капітальних вкладень, термінами реалізації та впливу на фінансово-економічні показники підприємства в цілому. Для різних проектів цільові рівні можуть мати такі показники:

- період окупності;
- NPV;
- IRR і т.д.

Проте компанії найчастіше відходять від традиційних показників, впроваджуючи нові, що відповідають цілям конкретного підприємства. Як приклад можна назвати використання у практиці таких коефіцієнтів, як співвідношення отриманого прибутку від реалізації проекту до капітального вкладення, чи середньорічний економічний ефект від реалізації проекту тощо [4].

Після формування цільових фінансово-економічних показників доцільно сформувати матриці класифікації інвестиційних проектів за портфелями. Метою подібної класифікації є формування внутрішньо однорідних груп проектів для підвищення ефективності аналізу та оцінки ефекту як на інвестиційній, так і на постінвестиційній стадії.

Формування матриці інвестиційних проектів дає можливість не тільки визначити проект першочергового виконання, а й оцінити його переваги та можливість вирішення виробничих та інших завдань підприємства. На наступному етапі, використовуючи критерії підсумкового фільтра портфеля інвестиційних проектів, приймається рішення про запуск проекту в роботу.

Таким чином, система фільтрів дозволяє відібрати проекти, спрямовані задля:

- досягнення стратегічних цілей;
- збільшення економічної вартості підприємства.

Подібна схема організації відбору та реалізації проектів дозволяє сформувати ефективний інвестиційний процес, що дає змогу отримати на виході успішну реалізацію та економічний ефект від інвестиційних проектів. Проектна побудова інвестиційного процесу дозволяє у будь який момент оцінити структуру портфелів інвестиційних проектів, оцінити величину очікуваного економічного ефекту та врахувати і усунути виявлені недоліки у його опрацюванні на передреалізаційному та реалізаційному етапах. Після їх усунення інвестиційний процес підприємства

набуває чіткі межі та необхідні параметри входів та виходів. Іншими словами, дає можливість оцінити результат та констатувати факт відповідності новоствореного процесу заявленим вимогам [5].

Управління інвестиційною діяльністю є складовою частиною управлінського процесу, що реалізується суб'єктом з метою підвищення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування, оцінки та реалізації інвестиційних проєктів та створення умов для найбільш ефективного протікання процесів інвестування. Підприємства можуть здійснювати інвестування різних типів і в різних організаційних формах (формування інвестиційного портфеля, участь в інвестиційних проєктах та інше).

Направлення інвестиційної діяльності підприємства мають різні ступені відповідальності та рівня ризику. Управління інвестиціями управління підприємствами здійснюється в таких напрямках, як реальними інвестиціями, фінансовими інвестиціями та інтелектуальними інвестиціями.

Існують ряд умов, які на мою думку є обов'язковими для успішної реалізації тактичних рішень в управлінні інвестиційною діяльністю підприємств як складової економічної безпеки.

Оскільки відбувається динамічне зміна в обсягах потенційних інвестиційних ресурсів та їх структури, необхідно обґрунтувати схему фінансування інвестиційних проєктів. У практиці інвестиційного менеджменту відомо п'ять схем фінансування інвестиційних проєктів, таких, як повне самофінансування, акціонування, венчурне фінансування, кредитування, змішане фінансування. Незважаючи на наявність різних у вищевказаних схемах визначення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів, їх можна вести до двох джерел фінансування інвестиційного проєкту власного та залученого ресурсу або їх комбінації.

Підприємство, що користується залученим капіталом, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку, проте в більшій мірі підтверджено фінансовими ризиками. У зв'язку з цією оптимізацією структури джерел формування інвестиційних ресурсів є головною задачею стратегії формування інвестиційних ресурсів.

Важливо також відзначити, що підприємства вдаються до такої тактики, коли інвестиційний процес оголошується допоміжним. Але при цьому від його ефективності залежить результат операційної та фінансової діяльності підприємства. Таким чином, він

стає одним із основних допоміжних процесів, які опосередковано впливають на інші стратегічні процеси. Деякі підприємства, що не мають як основну мету діяльності інвестиції, навпаки, виділяють інвестиційний процес як основний. Аргументують вони це тим, що стратегічні плани розвитку мають на увазі значну кількість великомасштабних інвестиційних проєктів. Подібні маніпуляції дозволяють підприємству заручитися підтримкою власників і працівників.

Ще одним фактором, що відповідає даному напрямку, є можливість сформулювати процес таким чином, щоб інвестиційні проєкти, що пропонуються до реалізації інвестиційним комітетом підприємства, та проєкти підвищення операційної ефективності, що пропонуються підрозділами та потребують певних витрат, можуть бути реалізовані на підприємстві.

Крім того, залученість у процес самих підрозділів дозволяє сформулювати позитивний підхід персоналу до процесного підходу, що найчастіше є найбільш трудомістким завданням і вимагає постійної роботи з кадрами.

Інвестиційний менеджмент або управління інвестиційною діяльністю є системою принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із здійсненням різних аспектів інвестиційної діяльності підприємства.

При цьому інвестиційний менеджмент необхідно розглядати і як безпосередньо процес управління інвестиційною діяльністю, і як науковий метод, що забезпечує ефективність цього процесу.

Слід врахувати, що інвестиційна діяльність може розглядатися не лише щодо інвестиційних проєктів, а й щодо суб'єктів господарювання – підприємств, організацій, інвестиційних компаній та фондів, усіх інших об'єктів інвестиційної діяльності, у тому числі держави, територіальних органів управління. .

З цього випливає, що ефективність управління інвестиційної діяльності має виходити з показників економічної ефективності об'єктів інвестування.

Тоді ефективність управління інвестиційною діяльністю розуміється як відношення результату отриманим інвестором у результаті інвестування за певний період часу, до величини вкладених інвестицій, що зумовило отримання цього ефекту.

Постановка інвестиційного процесу шляхом доповнення існуючого процесу, а не жорстка відмова від поточних дій сприяє комплексному підвищенню ефективності підприємства, а також створює сприятливе

середовище для впровадження процесного підходу в інші операції та напрямки бізнесу.

Позитивною у створенні інвестиційних процесів з урахуванням процесного підходу є можливість реалізації як свого роду пілотного проекту. У разі невдачі при використанні процесного підходу менеджмент підприємства має можливість врахувати помилки і змінити процеси належним чином, не перериваючи при цьому основні виробничі процеси, що проходять на підприємстві. Також проектування та моделювання допоміжних процесів дозволяє набути навичок та умінь аналізувати та виявляти наступні індикатори:

- драйвери зростання;
- входи та виходи;
- суміжні процеси та ін. [6].

Отже, менеджментом вирішується найважливіше завдання, що стосується підвищення загальної ефективності діяльності підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі. Згодом, використовуючи напрацьований досвід, фахівці, які проводять оптимізацію

та побудову основних процесів, зможуть використати накопичений досвід для отримання максимально високого економічного ефекту.

Висновки. У роботі було наведено методичні підходи до організації інвестиційного процесу на сучасному підприємстві. Розглянуто процедуру формування регламенту інвестиційного процесу на основі параметрів, входу та виходу. Також було виявлено та запропоновано класифікаційні ознаки угруповання проектів у інвестиційні портфелі з метою підвищення ефективності, аналізу та оцінки проектів. Окрім цього представлено рівневу систему фільтрів, що дозволяє ранжувати інвестиційні проекти за ступенем доцільності та черговості виконання. Також була продемонстрована Матриця та критерії підсумкового фільтра портфеля інвестиційних проектів, яка дає можливість не тільки визначити проект першочергового виконання, а й оцінити його переваги та можливість вирішення виробничих та інших завдань підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сорока Л.М. Економічна сутність інвестицій та теоретичні основи інвестування. *Ефективна економіка*. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=28882>
2. Бланк І.О., Ситник Г.В. та ін. Фінансове забезпечення розвитку підприємств / за ред. проф. Бланка І.О. Київ : КНТЕУ, 2011. 344 с.
3. Федулова Л.І. Інноваційна економіка. Київ : Видавництво «Либідь», 2013. 286 с.
4. Мельник Л.Г. Економіка підприємства : підручник. 2012. С. 411–413.
5. Мельник В.І., Погріщук Г.Б., Погріщук О.Б. Інноваційні зміни в економіці в контексті еволюційних зрушень. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2016. Випуск 2(48). С. 200–208.
6. Яременко О.В. Економічна сутність інвестицій та основні поняття інвестиційної діяльності. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/41357/st_57_07.pdf?sequence=1
7. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2003. 398 с.
8. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія. Київ : Лібра, 2002. 472 с.

REFERENCES:

1. Soroka, L.M. (2014) "The economic essence of investment and the theoretical foundations of investment". *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2888> (accessed 10 November 2021).
2. Blank, I.O. and Sitnik, G.V. (2011) *Finansove zabezpechennya rozvytku pidpryyemstv* [Financial support for enterprise development]. Kyiv: KNTEU.
3. Fedulova, L.I. (2013) *Innovatsiyina ekonomika* [Innovative economy]. Kyiv: Vydavnytstvo «Lybid'».
4. Melnyk, V.I. Pogrischuk, G.B. and Pogrischuk, O.B. (2016) "Innovative changes in the economy in the context of evolutionary changes". *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, vol. 2(48), pp. 200–208.
5. Yaremenko, O.V. (2012) "Economic essence of investments and basic concepts of investment activity". [Online]. Available at: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/41357/st_57_07.pdf?sequence=1 (accessed 10 November 2021).
6. Blank, I.O. and Gulyaeva, N.M. (2003) *Investytsiynyy menedzhment* [Investment Management]. Kyiv: Kyivs'kyu natsional'nyy torhovel'no-ekonomichnyy universytet.
7. Peresada A.A. (2002) *Upravlinnya investytsiynym protsesom* [Investment process management]. Kyiv: Libra.